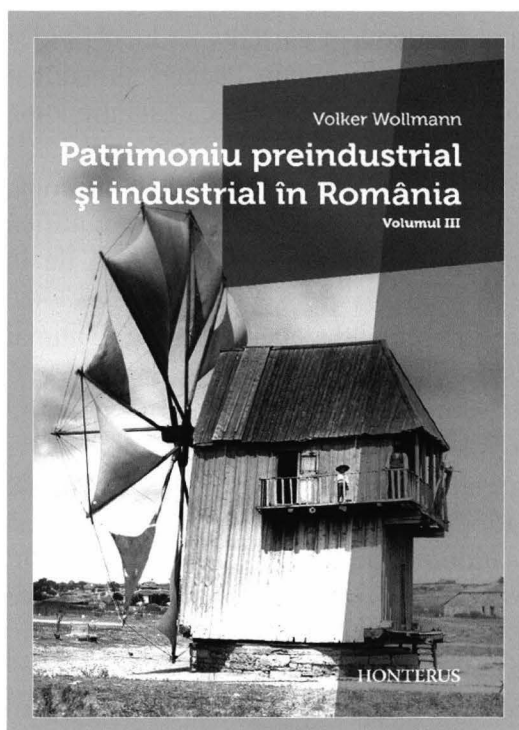

**Volker Wollmann, Patrimoniul preindustrial și industrial în România,
vol. III, Sibiu, Editura Honterus, 2012**

Valerie DELEANU*

Apariția celui de al treilea volum al unei monumentale sinteze realizate de Volker Wollmann se adaugă celorlalte două apărute în 2010, 2011, despre care s-a mai scris în *Cibinium*.

În acest fel se conturează o imagine generală a situației la zi a celor două tipuri de patrimoniu, adică la nivelul celui de al doilea deceniu al secolului XXI, putându-se trage astfel și concluziile cu privire la acest stadiu, concluzii folositoare nu numai celor preocupați de soarta acestui patrimoniu.

Timpurile au făcut ca, pe durata unei vieți de om, să asistăm la două procese rapide de disoluție patrimonială (asemănătoare, din păcate, cu situația în care o singură generație a fost nevoită nu numai să asiste, dar să și participe la două războaie mondiale, este vorba de generația imediat anterioară generației noastre). Începând cu a doua jumătate a secolului al XX-lea și continuând la începutul secolului XXI am asistat la mari transformări la nivelul societății noastre, cum ar fi dispariția patrimoniului

tradițional, preindustrial, de factură țărănească, urmată, brusc, de o disoluție a patrimoniului industrial în mediul urban.

Fiecare din aceste două procese au căutat și mai caută soluții de salvare a patrimoniului supus modernizării și dezindustrializării. Dacă în primul caz soluția a fost salvarea patrimoniului fie *in situ*, fie prin transferul său muzeal, de salvare în acest fel a unui patrimoniu ce dispărea depășit de o modernizare firească, dar grăbită, în cel de al doilea caz soluțiile au fost mai greu de găsit, atât în ceea ce privește conservarea *in situ*, ci în mai mică măsură, în posibilitatea de transfer a acestuia în cadru organizat, muzeal, aceasta fiind posibilă nu în totalitatea construcțiilor, ci în piese componente, elemente, detalii, mai ales în cadrul muzeal pavilionar. În practică, transferurile de patrimoniu preindustrial au fost practic imposibile, iar conservarea lor *in situ* adeseori au fost un eșec. Nu mai stăruim asupra cauzelor acestei situații faptul este fapt și chiar și soluțiile de rezolvare pe cale privată au dus deseori la schimbarea destinației și funcției corespunzătoare profilului patrimoniului industrial.

Cele două valuri de schimbare și de pierdere a patrimoniului în mod firesc au pus problema acută a cercetării patrimoniului în cauză. În primul caz cercetarea s-a desfășurat mai ales sociologic și statistic, din rațiuni de salvare muzeală, dar ele s-au limitat la anumite sectoare care interesau domeniul muzeografic respectiv. În felul acesta trebuie înțeleasă ancheta desfășurată în anul 1957 din inițiativa lui Cornel Irimie, destinată organizării Muzeului Tehnicii Populare. Cercetarea însă s-a limitat doar la instalațiile hidraulice.

În privința patrimoniului industrial reacțiile au fost întârziate și depășite de ambițiile industrializării socialiste, fapt care a pus în umbră preocupările de arheologie industrială sau de cercetare a istoriei patrimoniului industrial.

Lăudabilă a fost preocuparea Muzeului Tehnic dr. Dimitrie Leonida din București și a altor muzee tematice de salvare a elementelor de patrimoniu industrial mobil, dar aceste eforturi au fost picături de apă într-un ocean. În privința patrimoniului industrial au lipsit cercetări de anvergură, așa încât, în prezent, „trilogia” lui Volker Wollmann poate fi considerată o compensație, dar și ea, spre deosebire de ancheta din 1957, lipsită de un scop, care să fie de natură să salveze patrimoniul preindustrial. Autorul cataloghează, sistematizează, culege informație, prezintă situații, laudă reușite, dar cu puține șanse de a oferi și rezolvări, cu excepția unor propuneri teoretice și programatice. Printre

*cercetător științific, Complexul Național Muzeal ASTRA

rânduri, autorul aproape că recunoaște că situația a fost scăpată de sub control, iar rezolvările au fost până acum empirice, locale, punctuale, la întâmplare, depinzând de calitatea unor întreprinzători particulari și a unor specialiști cu intenții mai mult sentimentale.

Efortul făcut de Volker Wollmann este lăudabil, deoarece el continuă o întreagă viață de specialist, devotată studiului patrimoniului industrial, a bătut țara în lung și în lat, a colaborat cu alți specialiști, cu colecționari de patrimoniu, a cercetat arhive, muzee, a realizat un studiu bibliografic aproape exhaustiv, a fotografiat tot ce se putea fotografia, dar de multe ori, a fost blocat de porți ferecate, de lipsă de interes și chiar de câini de pază. În schimb a fost ajutat exemplar de FDGR și de o editură profesionistă, rezultatele fiind pe măsura eforturilor depuse.

Avem de a face în cazul celor trei volume cu o sinteză ce cuprinde aproape toate domeniile preindustriale și industriale, care au creat patrimoniu, atât constructiv, cât și mobil, atât cel tradițional (autorul fiind mult ajutat de patrimoniul salvat în muzeele din țară), cât și cel modern (aproape deloc salvat în cadrul muzeal) ce merită a fi ghid pentru specialiști și lectură pentru nespecialiști.

Ceea ce s-a petrecut în fața ochilor autorului, mai ales cu patrimoniul industrial, a fost atât de brusc, încât concluzia este că am fost depășiți de situație și nu s-au găsit metodele specifice de salvare, în general, a acestui patrimoniu, spre deosebire de patrimoniul tradițional, preindustrial, care a mai găsit asemenea soluții la timpul său, și acestea, prea puțin față de ceea ce ar fi putut fi posibil, dacă ideal ar fi fost cu adevărat posibile.

Câteva trimiteri sunt grăitoare în acest fel: „ritmul de distrugere a fost de nedescris”, „o devastare fără precedent”, „sustrageri” și „demolări”, dând ca exemplu, de pildă, soarta Fabricii de cărămidă refractară „Silica” din Turda (II, pp. 236-237), „greu de descris dezastrul”, „vandalismul și dispariția” patrimoniului în lipsa „celor mai elementare măsuri de conservare”, în cazul dispariției „Morii Buteni” din Arad (III, pp. 129-130); mai rău, deși unele întreprinderi datorită valorii lor arhitecturale și a vechimii au fost incluse în lista monumentelor LMI (precum Fabrica de Bere din Rădăuți), „a fost devastată, iar utilajele valorificate la fier vechi în anul 2014” (III, p. 339). „Și nimeni, inclusiv autoritățile nu au fost revoltate”, asemenea situații sunt găsite pagină după pagină, în cele trei volume.

Nu sunt doar semnale de alarmă date de un specialist în arheologie industrială, dar și convingerea că acestea sunt un strigăt în pustiu din partea acestuia. Bineînțeles autorul, atunci când este cazul, laudă situațiile în care persoane particulare sau inițiative locale au reușit să salveze ceea ce se mai putea salva. Paradoxal este că trilogia patrimoniului realizată de Volker Wollmann atrage atenția aspra sorții unui patrimoniu material ce părea de nedistrus. Până în preajma secolului XXI părea că doar patrimoniul tradițional (în general construit din lemn) este supus distrugerii inexorabile prin șocul progresului. Dar faptul că vechi întreprinderi, cu vechi tradiții, unele din ele apărute în zorii capitalismului românesc, s-au văzut pradă fierului vechi, pare a dovedi că amintirea este mai puternică decât existența. Cele trei volume ale lui Wollmann ridică o problemă atât de dramatică, încât pare o fatalitate ceea ce se vede în jurul nostru, mai curând se vorbește de „reindustrializare”, decât de salvarea patrimoniului industrial, cu șanse din ce în ce mai mici de a mai fi salvat. Experiența salvării patrimoniului tradițional pare că nu poate da rezolvările adecvate și pentru cel industrial, patrimoniu care ar avea nevoie de o regândire esențială în ceea ce privește salvarea lui.

Din păcate, cu exemplele lăudabile menționate de autor, patrimoniul preindustrial și industrial nu rămâne decât ca o amintire (*scripta manent*), menționată cu lux de amănunte în volumele publicate de Volker Wollmann.

Ne putem socoti norocoși că există totuși oameni care nu trec nepăsători pe lângă ceea ce se întâmplă în jurul nostru și care nu se mulțumesc să constate că „nimic nu se pierde, totul se transformă”, deoarece legile naturii nu se potrivesc legilor umane, care au ca esență împotrivirea la transformările entropice, prin clădirea și păstrarea valorilor de civilizație.

Autorul și-a făcut datoria. Rămâne ca noi ceilalți să rezolvăm problemele ridicate în această valoroasă sinteză, măcar zece procente din ceea ce a fost. Pentru că timpul nu rezolvă singur problemele, nu așteaptă până ce ne „descebaluim”.

Până atunci, ceea ce ne-a oferit autorul este demn de luat în considerare. Cu speranța că cele scrise pot influența și acțiunea.